

Kulturella mönster i skuggan a

På EFS missionär Annika Ovanders bakgård träffas Lutherska scoutpatrullen i Lilongwe. Mycket av det de gör handlar om aids och hur man ska kunna hantera ett liv där sjukdomen hela tiden finns som ett hot. Aids påverkar allas livsvillkor i Malawi.

"I promise to do my best to do my duty to God and my country ..." (Jag lovar att göra min plikt mot Gud ...)

Lilla Shupe står i perfekt givakt, gör scouthälsning, stakar sig och börjar om igen. Nu blir det perfekt! Shupe är bara sex år, men en trogen

så kallad cub-scout i Luther Scout troop i Lilongwe. De håller till här i Luther Village – Evangelisk-lutherska kyrkans område med huvudkontor och tjänstestäder.

Jag hör dem varje söndag eftermiddag utanför mitt hus där de har sin mötesplats. Lite för nära min slaskgrop skulle man kunna tycka, men det verkar

inte störa scouterna alls. Ibland går jag ut och är med dem en stund. De leker, sjunger och spelar drama. De senare handlar nästan alltid om aids, den fruktansvärda sjukdomen som hänger som ett svart moln ovanför huvudena på alla här, främst barn och ungdomar och allra mest unga kvinnor.

Men är då inte Shupe för ung för att få höra om aids? Och hur är det för Francis som är lika gammal eller för lille Joe som bara är fyra år men kommer varje söndag med sina systrar Stella och Martha, åtta och tio år?

Cub-scouterna ska egentligen vara mellan sex och elva år, men alla som vill får komma. I Luther scout troop

Även om många av scouternas aktiviteter handlar om aids är det aldrig långt till lek, akrobatik och konst.

finns också ett seniorscouthgång som träffas på söndagarna. I motsats till våra svenska scouter, som tar ledigt när det är skollov, så träffas scouterna då flera gånger i veckan – då har man ju tid och inga läxor som stör.

Frågvis deltagare

En liten utvikning i mitt minne för mig tillbaka ett par månader till en kurs som genomfördes med 14 pastorer. Kursen handlade om hur man som pastor ska själavärda den aidssjuka, antingen i hemmet eller på sjukhuset. Jag var en intresserad, frågvis och ofta chockad lyssnare på en del av deras lektioner.

Det talades bland annat om tidpunkten för att börja sexualundervisning med barn.

"Den börjar egentligen redan när barnet föds, barnet är ju en sexuell varelse från början", sade gästföreläsaren

pastor Abrahamse från Sydafrikas lutherska kyrka.

"Lär dem att ingen får röra deras privata delar, och lär dem att tidigt hålla sig rena", sade han bland annat. Och det är ju precis vad ansvarskännande föräldrar överallt lär sina barn, med den skillnaden att vi i södra Afrika har den högsta andelen aidssmittade i världen.

Alltså är scouterna ute i god tid med sin undervisning. Man kan också som scout ta ett märke som kallas "Red Ribbon", som är ett litet rött band som symboliserar sjukdomen aids.

Pastor Abrahamse kallar åldern åtta till tolv år för "Window of Hope" (hoppets fönster), det vill säga den tid man har på sig att påverka barnen till ett positivt sexuellt beteende. Här måste kyrkan komma med sin undervisning, till exempel i söndagsskolan och i scouterna.

Under dessa två veckor lärde jag mig mycket om malawisk kultur, eller rättare sagt alla lärde sig mycket om detta. Det visade sig nämligen att kulturen skiljer sig väsentligt mellan landsdelar och stammar, så inte ens pastorerna visste allt. Till exempel finns i varje by en

FOTO ANNICA OVANDER

Shupe läser scouteden.

FOTO MIKAEL JOHANSSON

av aids

så kallad "namkungwi", en äldre person som fungerar som sexrådgivare för de unga. Det är alltså inte föräldrarna som har ansvaret för detta. Att gå till namkungwi är inte gratis, utan man måste betala för de råd man får.

En stam som kallas Yao praktiserar kvinnlig omskärelse, eller könsstympning som är en mera korrekt benämning. Det talas definitivt inte högt om detta, inte heller om att de unga kvinnorna i denna stam inte har rätt att säga nej till sex.

"Lobola" (brudköp) förekommer i norra Malawi liksom månggifte. Det kan kosta upp till fem kor att "köpa" en fru, men när jag använder ordet "köpa" protesterar alla vilt. Det handlar inte om människohandel utan om kultur ...

Häxdoktor och örtdoktor

Vi hade också ett långt samtal om hur man ser på sjukdom i Afrika. Häxtro har stor plats och är mycket verklig här. Om en person blir sjuk är det ofta på grund av att någon som är avundsjuk har "förhäxat" personen, han eller hon kan till och med dö. Men inte alla sjukdomar är orsakade av trolldom, får jag höra, man kan också bli sjuk för att man inte respekterat en äldre person, eller så kan det bero på brustna relationer.

Den första tanken när någon blir sjuk är förhållning, och då slösar man ofta värdefull tid på att hitta bot hos en så kallad sing'anga, häxdoktor. Och ibland ger de faktiskt bot genom olika örtmediciner. Man måste dock skilja på så kallade African doctors och witchdoctors. En African doctor är en örtdoktor som gör gott, och den traditionen är ju inte heller främmande för oss i Sverige. En witchdoctor är nästan alltid ond.

När jag under kursen sade att ingen minsann ska sätta någon sjukdom på mig blev alla lite upprörda: "Jodå, det kan hända dig också", men jag svarade envist att jag är beskyddad från sådant genom Jesu blod. Jag tror nog att mina vänner pastorerna håller med mig, för annars skulle jag nog vara allvarligt sjuk så många som har anledning att vara

Pastor Abrahamse i Malawi kallar åldern åtta till tolv år för hoppets fönster. Det är den tid man har på sig att påverka barn till ett sexuellt beteende som hjälper dem att inte drabbas av aids.

avundsjuka på mig: jag är vit, rik och har bil och TV med mera.

Kämpar mot vidskepelse

Det är inte lätt att vara pastor i församlingar där de allra flesta är mycket fattiga och har liten eller ingen utbildning alls. Man räknar med att 60 procent av den vuxna befolkningen inte kan läsa och skriva. Pastorerna kämpar varje dag mot vidskepelse och häxtro – det är ingen diskussion om att det existerar saker vi inte förstår, det gäller att åkalla Jesu namn och blod i stället för sing'ana. När jag först kom till Malawi trodde jag inte på dessa ting, jag småskrattade till

och med ibland. Nu vet jag bättre. Jag tror inte längre att de inte existerar. Jag förstår bättre varför den kristne malawiern måste lita på Gud i alla situationer men att han också ibland faller till föga för de gamla tänkesätten när trycket blir för överväldigande. Hemma i byn är sammanhållningen stark, och den som går utanför den löper risken att drabbas av sjukdom och död ...

Men Jesu blod beskyddar! Det är min fasta övertygelse.

Annika Ovander

Stöd till Malawi ger du via giro 900-9903. Skriv "Malawi" på talongen.

FOTO KATY FIEDER

